

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΡΧΕΙΟΙΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἰταλοῦ Ἰουδῶρου *Carini*, μελετήσαντος τὴν ἱστορικὴν ὕλην τῶν ἀρχαίων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ ἐκθέσαντος τὰ πορίσματα αὐτοῦ ἐν τῷ διτόμῳ βιβλίῳ *Gli archivi e le biblioteche di Spagna*, ἐκδοθέντος ἐν Πανόρμῳ τῷ 1884, ἠθρολόγησα τὰ ἐξῆς σημειώματα περὶ πραγμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους·

α') Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 90 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ οἴκου *Ossuna*, ἀποκειμένης ἐν τῷ κατὰ τὴν Μαδρίτην *Palacio de las Vastillas*, ἐν ᾧ περιέχεται Ἀπολογισμὸς τῶν προσόδων τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, περιλαμβάνεται καὶ ἀναγραφὴ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ βασιλείου, ἐν ἧ συναναγράφονται οἱ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀλβανοί. Εἶνε δὲ ὁ κώδιξ γεγραμμένος τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα καὶ σύγκειται ἐκ σελίδων 249¹.

β') Ἐν τῷ ἀρχεῖῳ *Secretaria Estado* τῆς πόλεως *Simancas* περιλαμβάνονται ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰς σχέσεις τῆς Βενετίας πρὸς τὰς Ἰονίους νήσους κατὰ τὰ ἔτη 1480 - 1616².

γ') Ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχεῖῳ ἐν τῇ συλλογῇ *Libros de Berzosa* ὁ ὑπ' ἀρ. XXII κώδιξ ἔχει καὶ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους³.

δ') Ἐν τῷ τμήματι *Negociacions de Roma* τοῦ αὐτοῦ ἀρ-

¹ *Carini* Τόμ. Α' σ. 255.

² *Carini* Τόμ. Α' σ. 319.

³ *Carini* Τόμ. Α' σ. 320.

χείου¹ καὶ ἐν ταῖς συλλογαῖς Patronado e Estado Divis. II. Venezia ed Isole Jonie Num de Legajos 1308 - 1361² περιλαμβάνονται ἔγγραφ' ἀναφερόμενα εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

ε) Ἐν τῇ Càmara de Aragon τοῦ ἀρχείου τῆς Βαρκελώνος ἐν τοῖς Registri τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Πέτρου (Reg. N. 55 φ. 16) ὑπάρχει ἔγγραφον τῆς 13 Ἀπριλίου 1282, φέρον διαγεγραμμένην τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην, περὶ τοῦ γάμου τῆς Donna Beatrix, θυγατρὸς τῆς Donna Aezchara βασιλοπούδος τῆς Ἑλλάδος (infanta di Grecia), θυγατρὸς τοῦ ποτὲ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων Azcago, μετὰ τοῦ Γουλιέλμου de Montecateno, αὐθέντου τῆς Φλαβίας (Fraga)³.

ς) Ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχεῖῳ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι (Reg. N. 44, φ. 143) περιλαμβάνεται ἔγγραφον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Πέτρου ἀπὸ Βαρκελώνος τῇ 29 Νοεμβρίου 1279, δι' οὗ οὗτος ad instanciam precum illustrissime domine Constancie olim Grecorum Imperatricis ἀπαλλάττει τὸν Βαρθολομαῖον Σάλμον καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ πάσης ἀστικῆς καὶ ποινικῆς καταδίκης pro eo quod fuistis inculpatus pro barrigio (καταλωνικὴ λέξις σημαίνουσα ἀναιτροπήν) et fractione moregie (σημαίνει τόπον ἐν ᾧ κατώκουν Μαυροὶ Cocen (sic) Tanger (?)⁴.

ζ) Ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχεῖῳ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι (Reg. N. 46, φ. 12⁵) ἀπόκειται ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Πέτρου ἀπὸ Βαλεντίας τῇ 30 Ἰουνίου 1279, δι' οὗ διατάσσονται οἱ baiuli τῶν ἰσπανικῶν πόλεων Gandia, Boniopa καὶ Alfander, ὅπως, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς παρεχώρησε domine Constantie olim Imperatrici Grecorum ἐφ' ὅρου ζωῆς δωδεκακισχίλια σολδία

¹ Carini Τόμ. Α' σ. 328.

² Carini Τόμ. Α' σ. 364.

³ Carini Τόμ. Α' σ. 68.

⁴ Carini Τόμ. Β' σ. 9.

Jaccensi, πληρόνωσι ταῦτα ἐκ τῶν προσόδων τῶν εἰρημένων πόλεων, ἐκάστης κατὰ τὸ τρίτον¹.

η) Ἐν τῷ αὐτῷ κώδιξι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι (Reg. N. 46, φ. 27⁶) σώζεται ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Πέτρου ἀπὸ Βαλεντίας τῇ 27 Δεκεμβρίου 1279, δι' οὗ, ἐπαναλαμβάνων διαταγὴν, δοθεῖσαν ἤδη πρότερον εἰς τὸν Βερνάρδον Rigi, ὅπως δίδῃ εἰς τὴν γαληνοτάτην αὐτοκράτειραν τῶν Ἑλλήνων πεντακόσια πρόβατα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ποιμνιοστασίου τῆς Quipia, συνιστᾷ, ὅπως, ἂν τυχὸν δὲν ἔχη πρόβατα, δώσῃ αἶγας ἢ τὸ ἀντιστοιχοῦν χρῆμα².

θ) Ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχείῳ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι (Reg. N. 46, φ. 40) ὑπάρχει ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Πέτρου, ἐκδομένον τῇ 12 Μαΐου 1280 in villa Regali, δι' οὗ παρέχει εἰς τὴν βασιλόπαιδα Ἀλασκάραν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, τὰς πατρῷας αὐτῆς κτήσεις, ἃς ἐστέρησαν αὐτὴν Σαρακηνοὶ τινες τοῦ Μοικεν, καὶ παρέχεται ἡ διαταγὴ νάποδοθῶσιν εἰς αὐτὴν αἱ πρόσοδοι καὶ τὰ κέρδη τοῦ Μοικεν καὶ παραδοθῆ εἰς αὐτὴν τὸ αὐτόθι κάστρον³.

ι) Ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχείῳ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι (Reg. N. 24, φ. 58) σώζεται ἔγγραφον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πέτρου, δι' οὗ ἡ πρῶν αὐτοκράτειρα τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντία, σύζυγος τοῦ θανόντος Calo Giovanni Batace καὶ θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου, δωρεῖται εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας τὰ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιώματα αὐτῆς, ἰδίως δὲ τὴν προίκα. Ἐν τέλει δὲ τοῦ ἐγγράφου τούτου σημειοῦνται τάδε: *habetur originale predicti instrumenti cum quodam scripto in papiro coroso et rupto, scripto littera greca ut videtur et sigillato*

¹ Carini Τόμ. Β' σ. 18.

² Carini Τόμ. Β' σ. 19.

³ Carini Τόμ. Β' σ. 19.

cum quadam bullata. Ὁ δὲ *Carini* προσθέτει, ὅτι τοῦ αὐτοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου γίνεται μνεία καὶ ἐν ἄλλαις περιλήψεσιν ¹.

ια) Ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχεῖῳ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι (Reg. N. 47, p. 127) ὑπάρχει ἔγγραφο τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Πέτροῦ ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου 1283 (ἐπανορθωτέον εἰς 1284), πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, ἐμποδισθέντας ἕνεκα τοῦ χειμῶνος νὰ πλεύσωσιν ἀσφαλῶς, ἐν ᾧ λέγονται καὶ τὰ ἑξῆς, ὧν παρέχω μετάφρασιν ἐκ τῆς ἰταλικῆς μεταφράσεως τοῦ *Carini*: « Μανθάνομεν κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ἐκεῖνα ἅτινα δύνασθε νὰ ἐκθέσητε ἡμῖν διὰ ζώσης. Εἰς ταῦτα δὲ καὶ τὰ πλείονα ἐκεῖνα ὅσα θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ ἐκθέσητε ἡμῖν ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος θὰ παντήσωμεν κατὰ τρόπον, ὅστις θὰ εἶνε ἀρεστὸς εἰς τὸν θεὸν καὶ ὠφέλιμος εἰς τὸν ὑμέτερον αὐτοκράτορα καὶ εἰς ἡμᾶς δι' ἐλέους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πιστεύσατε ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ εἰς ὅσα θὰ εἴπωσιν εἰς ὑμᾶς οἱ ἡμέτεροι ἀπεσταλμένοι Οὐγέττος δι' Romanino καὶ Ὁβερτίνος δι' Volta » ².

Τὰ ὑπ' ἀρ. ε'-ια' ἔγγραφα, ὧν τὰς περιλήψεις παρέχει ὁ *Carini*, μὴ φυλοκρινῶν τι πλείοτερον περὶ αὐτῶν, εἶνε πολλοῦ λόγου ἄξια διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τε Ἑλλάδος, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Πράγματι δὲ ἡ *domina Constantia olim imperatrix Grecorum*, περὶ ἧς εἰδικώτερα καθορίζονται ἐν τῷ ι' τῶν ἐγγράφων, εἶνε ἡ νόθος, ἀλλ' ἔπειτα νομιμοποιηθεῖσα θυγάτηρ τοῦ Σταουφίδου αὐτοκράτορος Γερμανίας Φρειδερίκου Β' καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἔπειτα γενομένου βασιλέως τῆς Σικελίας Μαμφρέδου, ἀτυχῆς δὲ σύζυγος τοῦ (Καλοῦ) Ἰωάννου Βατάτζη, αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας (1222-1254). Ἐν ἡλικίᾳ παιδικῇ ἀκόμη συζευχθεῖσα τῷ 1244 μετὰ τοῦ ἤδη σχεδὸν πεντηκοντούτου Βατάτζη καὶ μετονομασθεῖσα κατὰ τὸ παρά τοῖς Ἑλλησιν αὐτοκράτορσιν ἐν περιπτώσει γάμου

¹ *Carini* Τόμ. Β' σ. 189.

² *Carini* Τόμ. Β' σ. 55.

ἀλλοφύλων γυναικῶν ἐπικρατοῦν ἔθος εἰς Ἄνναν¹, ὑπῆρξεν ἀτυχεστάτη ἐν τῷ συζαγικῷ αὐτῆς βίῳ. Αἱ δὲ μυθιστορικαὶ αὐτόχρημα τύχαι αὐτῆς ἤρχισαν διὰ τοῦ σφοδροῦ ἔρωτος τοῦ καταλαβόντος τὸν σύζυγον πρὸς τὴν ὡραίαν αὐτῆς Ἰταλίδα συνοδὸν, θεραπειανίδα κατ' Ἀκροπολίτην, τὴν Μαρκεζίναν. Τῆς ἀτυχοῦς Κωνσταντίας τὰς αὐτόχρημα μυθιστορικάς περιπετείας περιέγραψε διὰ μακρῶν ἐν ἰδίᾳ ἐξαιρέτῳ μονογραφίᾳ ὁ κ. Schlumberger², ὅστις καὶ τὸν τάφον τῆς πρώην αὐτοκράτειρας ἀνεύρεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νοσοκομείου τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Βαλεντίας, ὅπου καταφυγοῦσα τέλος ἡ πολυπαθὴς Κωνσταντία ἀπέθανεν ὡς μοναχή.

Αὕτη λοιπὸν εἶνε ἡ Κωνσταντία, εἰς ἣν βλέπομεν ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς Βαρκελώνος, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος εἶχε παράσχει σύνταξιν ἤδη τῷ 1279, ἄγνωστον ἀπὸ τίνος ἔτους ἀρξαμένην. Ἐγείνε δὲ τοῦτο πιθανῶς ἤδη τῷ 1269, ὅτε κατὰ τὸν Ἰσπανὸν ιστοριογράφον Θουρίταν ἡ Κωνσταντία ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἰσπανίαν³. Καὶ τίνες μὲν οἱ λόγοι τοῦ ἐπιδειχθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας ὑπὲρ τῆς Κωνσταντίας ἐνδιαφέροντος ἀγνοοῦμεν. Τὰ δὲ εἰς αὐτὴν χορηγηθέντα κατὰ μὲν τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. η' ἐγγραφοῦν ἦσαν πεντακόσια κατ' ἔτος πρόβατα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ποιμνιοστασίου τῆς Quinta καὶ δωδεκακισχίλια σολδία ἐνιαυσίως ἐφ' ὄρου ζωῆς συμφώνως πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. ζ' ἐγγραφοῦν, δι' οὗ κελεύονται οἱ διοικηταὶ τῶν ἰσπανικῶν πόλεων Gandia, Boniopa καὶ Alfander νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὴν τὸ εἰρημένον ποσὸν ἐκ τῶν προσόδων τῶν πόλεων ἐκείνων. Καὶ βλέπομεν μὲν τὸν Θουρίταν μαρτυροῦντα, ὅτι ὁ Ἰωάννης Βατάτζης εἶχε

¹ Ἄννα ὀνομάζεται παρὰ τῷ Ἀκροπολίτῃ σ. 110, Νικηφόρῳ Γεηγορᾷ σ. 45 καὶ Παχυμέρῃ Τόμ. Α' σ. 181.

² Schlumberger Le tombeau d'une impératrice byzantine à Valence, en Espagne. Ἐν Παρισίοις. 1902.

³ Curita Anales d'Aragon Τόμ. Γ' σ. 197.

καταλίπει ὡς ἀντίφερνα εἰς τὴν χῆραν αὐτοῦ τρεῖς ἀξίας λόγου πόλεις « ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλείῳ αὐτοῦ » καὶ ἄλλους τόπους καὶ κάστρα πολυπληθῆ, ἐξ ὧν κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῆς πρώην αὐτοκρατείας ἠδύνατο νὰ εἰσπραχθῶσι τριάκοντα χιλιάδες ὑπερπύρων κατ' ἔτος¹. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀληθεύῃ ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Θουρίτα, ἡ Κωνσταντία οὐδὲν ἠδύνατο ἢ ἠθέλησε νὰ εἰσπράξῃ ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κληροδοτηθεισῶν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ συζύγου κτήσεων ἐκείνων. Διὸ βλέπομεν αὐτὴν γενομένην ὑπότροφον τοῦ βασιλέως Πέτρου.

Καὶ διὰ μὲν τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. ι' ἐγγράφου βλέπομεν τὴν Κωνσταντίαν παραχωροῦσαν εἰς τὸν βασιλέα Πέτρον τὰ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιώματα αὐτῆς, ἰδίως δὲ τὴν προῖκα. Ὁ δὲ Θουρίτας μαρτυρεῖ, ὅτι διὰ τῆς ἰδιαθῆκης αὐτῆς παρεχώρησε τὰ ἐπὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ κτήσεων δικαιώματα εἰς τὸν Ἰάκωβον Β'², τοῦθ' ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὰς γνωστὰς ἡμῖν χρονολογίας τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰακώβου (1291 - 1327) καὶ τοῦ θανάτου τῆς Κωνσταντίας, συμβάντος τῷ 1313 ἐν ἡλικίᾳ προβεβηκυῖα τοῦλάχιστον ἐβδομήκοντα ἐτῶν³. Αἱ δύο δὲ αὗται μαρτυρίαι δὲν συγκρούονται πρὸς ἀλλήλας. Ἡ εἰς τὸν Ἰάκωβον παραχώρησις εἶνε τρόπον τινὰ ἀνανέωσις τῆς ἤδη πρότερον γενομένης εἰς τὸν βασιλέα Πέτρον, ἐπειδὴ πιθανῶς οὗτος οὐδὲν ἐπέδειξεν ἐνδιαφέρον περὶ τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτὸν χωρῶν, ἐν ᾧ ὁ Ἰάκωβος ἐφάνη ἀπ' ἐναντίας πρόθυμος νὰ διεκδικήσῃ αὐτὰς διὰ τῶν ὀπλων⁴. Ἀξία δὲ ὅπως δῆποτε προσοχῆς εἶνε ἡ διαφορὰ τῶν δύο παραχωρήσεων, τῆς μὲν πρώτης ποιουμένης λόγον καὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιω-

¹ *Curita* ἰθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 454.

² *Schlumberger* ἰθ' ἀν. σ. 25.

³ Εἶδομεν αὐτὴν συζευχθεῖσαν ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ, ἤτοι τὸ ὀλιγώτερον ἐνδεκά ἐτῶν μετὰ τοῦ Βατάτζη τῷ 1244.

⁴ *Schlumberger* ἰθ' ἀν. σ. 26 καὶ σημ. 2.

μάτων τῆς πρώην αὐτοκρατείας Νικαίας Κωνσταντίας, τῆς δὲ δευτέρας περὶ μόνων τῶν ἐν Ἀσία κτήσεων, ἂν ἔχωσιν ἀκριβῶς τὰ μαρτυρούμενα ὑπὸ τοῦ Θουρίτα.

Ὅπωςδὴποτε δὲ τὰ περὶ τῆς Κωνσταντίας ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ οἴκου Ἀραγωνίας εἶνε ἀξία νάντιγραφῶσιν ἐν συνόλω καὶ μελετηθῶσιν εἰδικώτερον. Καὶ εἰς μὲν τὸν κ. Schlumberger καὶ τὴν εἰς αὐτὸν χάριν τῆς προμνημονευθείσης αὐτοῦ συγγραφῆς οὐκ ὀλίγην ἔβλην ἐξ Ἰσπανίας στείλασαν δούκισσαν τῆς Ἰσπανίας εἶχον μείνει ἀγνωστα, οὐδ' ἄλλου δὲ τινος, ὅσον οἶδα, εἰλκυσαν μέχρι τοῦδε τὴν προσοχὴν, εἰ μὴ λέγει τι περὶ αὐτῶν ὁ Ἰσπανὸς J. E. Serrano y Morales, οὗ τὴν περὶ Κωνσταντίας ἰδίαν μονογραφίαν δὲν γινώσκω ἐξ αὐτοψίας¹.

Ἄλλ' ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων, ἡ Κωνσταντία δὲν εἶνε ἡ μόνη ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Νικαίας γυνὴ ἡ τυχοῦσα προστασίας ἐν Ἰσπανίᾳ παρὰ τῆς ἀραγωνικῆς αὐλῆς. Καὶ ἐν μὲν τῷ ὑπ' ἀρ. θ' ἐγγράφῳ μνημονεύεται ἡ βασιλόπαις Ἀλασκάρα, θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, εἰς ἣν ἀποδίδονται αἱ πατρῷαι αὐτῆς κτήσεις, ἅς ἐστέρησαν αὐτὴν Σαρακηνοὶ τινες τοῦ Μοικεν, διατασσομένης τῆς εἰς αὐτὴν ἐπιστροφῆς τῶν ἀπ' αὐτοῦ προσόδων καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ κάστρου αὐτοῦ. Τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. ε' ἔγγραφο τοῦ 1282 γνωρίζει εἰς ἡμᾶς τὸν γάμον τῆς Βεατρίκης, θυγατρὸς τῆς Azehara, βασιλόπαιδος τῆς Ἑλλάδος, θυγατρὸς τοῦ πρώην αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων Azcago, μετὰ τοῦ Γουλιέλμου di Montecatenno, αὐθέντου τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Φλαβίας.

Εἶνε προφανές, ὅτι ἡ βασιλόπαις Ἀλασκάρα τοῦ ὑπ' ἀρ. θ' ἐγγράφου καὶ ἡ Azehara τοῦ ὑπ' ἀρ. ε' εἶνε μία καὶ ἡ αὐτή, ταύτης δὲ θυγάτηρ εἶνε ἡ Βεατρίκη. Ἀλλὰ τίς ἡ Ἀλασκάρα ἢ Azehara αὕτη, ἡ θυγάτηρ τοῦ ποτὲ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλ-

¹ Ἐξεδόθη ἐν τῷ Almanaque de las Provincias ἐν Βαλεντία τῷ 1903 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν La emperatriz de Nicea Donna Constanza de Hoenstaufen sepultada en Valencia. Ἰδὲ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. 1B' σ. 687.

λήνων Azcago; Λαμβάνοντες ὅπ' ὄψιν τὰς παρὰ τοῖς Φράγχοις συνηθεστάτας παραφθορὰς τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ἄς γινώσκουσι πάντες οἱ περὶ τὰ μεσαιωνικὰ ἔγγραφα τῆς Δύσεως διατρίψαντες, ὀφείλομεν βεβαίως νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ Azcago εἶνε παραφθορὰ τοῦ Λάσκαρις, Ἄλασκάρα δὲ καὶ Azchaga εἶνε κακὴ ἀπέδοσις τοῦ Λάσκαρα ἀντὶ τοῦ Λασκαρίνα. Πρόκειται λοιπὸν περὶ θυγατρὸς καὶ ἐγγόνης τινὸς τῶν Λασκάρειων τῆς Νικαίας, οὐχὲ βεβαίως τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους πολὺ ἀφροστῶτος Θεοδώρου Α' (1204-1222), ἀλλὰ τοῦ Θεοδώρου Β' (1254-1258), ἅτε οὐδόλως δυναμένου νὰ ληφθῇ ὅπ' ὄψιν τοῦ Ἰωάννου Δ', ἐν ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ κηδεμονεύσας παρηγκώνισεν ὁ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνακτῆσας Μιχαὴλ Παλαιολόγος.

Εἶχε δὲ ὁ Θεόδωρος Β' Λάσκαρις πέντε θυγατέρας, τὴν Εἰρήνην καὶ τὴν Μαρίαν, συζευχθείσας ἔτι ζῶντος τοῦ πατρὸς, ἐκείνην μὲν μετὰ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Κωνσταντίνου Ἀσάν, ταύτην δὲ μετὰ τοῦ δεσπότη τοῦ Ἡπείρου Νικηφόρου, τὴν Θεοδώραν, δοθείσαν ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ὡς σύζυγον εἰς τὸν Ματθαῖον Valaincourt, τὴν Εὐδοξίαν, γενομένην σύζυγον τοῦ κόμιστος τῆς Ventimiglia Γουλιέλμου Πέτρου, ὅστις καὶ προσέλαβεν ἐκ τῆς συζύγου τὸ ἐπώνυμον Λάσκαρις, ὅπερ ἔφερον ἔκτοτε καὶ οἱ διάδοχοι κόμιστες τῆς αὐτῆς δυναστείας, ὧν τελευταῖος ὁ Ἰωάννης Ἀντώνιος Λάσκαρις, ἀναρρηθεὶς περὶ τὸ 1474, καὶ πέμπτην θυγατέρα, ἧς ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, συζευχθείσαν, καθ' ἃ φαίνεται, μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βοεμίας Venceslas Γ'. Τῶν δὲ τριῶν θυγατέρων τῆς Εὐδοξίας ἡ πρωτότοκος Βεατρίκη Λασκαρίνα¹ συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Γουλιέλμου de Moncada.

Κατὰ ταῦτα ἡ μὲν βασιλόπαις Ἄλασκάρα ἢ Azchaga εἶνε ἡ θυγάτηρ τοῦ Θεοδώρου Β' Λασκάρειος Εὐδοξία Λασκαρίνα,

¹ Τὴν Βεατρίκην ταύτην δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μετὰ τῆς ὁμωνύμου Βεατρίκης τῆς ἀνεψιᾶς τῆς Κωνσταντίας, ἧτοι θυγατρὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Μαυροβίου ἐκ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀγγελίνας, θυγατρὸς τοῦ δεσπότη Ἄρητος Μιχαὴλ Ἀγγέλου, περὶ ἧς ἴδε *Del Giudice La famiglia di re Manfredi* ἐν τῷ Archivio Storico per le provincie Napolitane Τόμ. Γ', 1878, σ. 29 κ.τ., 35 κ. ἰ.

ἡ χήρα τοῦ κόμιστος τῆς *Ventimiglia* Γουλιέλμου Πέτρου, Βεατρίκη δὲ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς εἶνε ἡ σύζυγος Γουλιέλμου Ῥαϊμούνδου τοῦ ὀνομαζομένου μὲν ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς ἰσπανικοῦ γένους *Moncada* (λατινιστὶ *Montecateno*)¹, ὑπάρξαντος δὲ πράγματι αὐθέντου τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Φλαβίας (*Fraga*). ὁ δὲ γάμος αὐτῆς ἐτελέσθη τῷ 1282, καθ' ἃ δικαιούμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀναφερομένου ἐγγράφου ὑπ' ἀρ. ε'. Ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ κατόπιν ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ ὁ μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Λασκάρων σύνδεσμος, διότι βλέπομεν τὸν υἱὸν τοῦ Γουλιέλμου Ῥαϊμούνδου Ὄθωνα Μογκάδαν, τέταρτον αὐθέντην τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ *Ayiona*, συνερχόμενον εἰς δεῦτερον γάμον μετὰ τῆς δισεγγόνης τοῦ Θεοδώρου Λασκάρως Εἰρήνης, περὶ ἧς δὲν γινώσκομέν τινα πλείονα.

Τέλος δ' ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ια' ἐγγράφου βλέπομεν, ὅτι ἐν ἔτει 1284, ἤτοι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου Α' Παλαιολόγου, ὑπῆρχον σχέσεις μεταξὺ τῆς ἀραγωνικῆς βασιλείας καὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ διαπρεσβεύσεις ἐγίνοντο. Καὶ ποῦ μὲν διέμενον οἱ ἐκ τοῦ χειμῶνος ἐμποδισθέντες πρέσβεις τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος, πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς Πέτρος ἀπέστειλε τὸν Οὐγέττον *di Romanino* καὶ τὸν Ὄβερτινον *di Volta*, δὲν γίνεται δῆλον ἐκ τῆς παρὰ τῷ *Carini* περιλήψεως, ἴσως δὲ οὐδ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου ἀγνοοῦμεν δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν διαπραγματεύσεων. Ἄλλ' ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐτελοῦντο αὐταί, οὐδεμίᾳ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι τὸ γεγονός, εἰς ὃ ἀναφέρονται αἱ διαπραγματεύσεις ἐκεῖναι, εἶνε ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ἔτους 1285 τελεσθεὶς γάμος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου μετὰ τῆς Ἰολάνθης, θυ-

¹ Τὸ ἀπὸ τοῦ οἴκου *Moncada* φερωνομούμενον ὄρειον χωρίον κεῖται ἐν ἀποστάσει τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας περίπου ἀπὸ τῆς Βαρκελώνης. Κατὰ δὲ τὴν πρὸς με ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐν Βαρκελώνῃ κ. *Rubió y Lluich* τὸ ἐν τῷ χωρίῳ ἐπὶ λόφου κείμενον κάστρον τῶν Μογκάδα κατεστράφη ἀπὸ τινων ἤδη αἰώνων, ἐπὶ δὲ τοῦ λόφου ἐκεῖνου ὑφθαῖται σήμερον μικρὰ Ἰπαυλις, κτισθεῖσα ὑπὸ τῆς κυρίας *Balagrer*, ἀδελφῆς τῆς συζύγου τοῦ φίλου Ἰσπανοῦ καθηγητοῦ.

γατρός Γουλιέλμου Γ' τοῦ Μομφερρατικοῦ καὶ Βιατρίκης τῆς Καστιλλικῆς, ἣτις εἶχεν ἡλικίαν ἐνδεκά μόνον ἐτῶν. Μετωνομάσθη δὲ αὕτη κατὰ τὸ βυζαντιανὸν ἔθος Εἰρήνη¹. Ἡ δὲ περὶ τὰς διαπραγματεύσεις ἰδιάζουσα προσοχὴ, ἦν φαίνεται ὑποδεικνύον καὶ τὸ ἰσπανικὸν ἔγγραφο, ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τοῦ σκανδάλου τοῦ συνδεομένου πρὸς τοῦτον τὸν γάμον, περὶ οὗ τὰ ἐξῆς λέγει ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς: Ἐπει δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ σύζυγος οὐκ ἦν τηνικαῦτα...., διαπροσβεύεται πρὸς τὸν ῥήγα τῆς Ἰσπανίας· ὁ δ' ἄσμενος ἐκπέμπει οὐ θυγατέρα οἰκειάν, ἀλλὰ ἄλλην κατὰ γένος αὐτῷ προσήκουσαν, Εἰρήνην, φημί, τὴν τοῦ μαρκεσιῦ ἐκείνου ἀπόγονον, τοῦ μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν κληρωσαμένου Θεσσαλονίκην μετὰ τῶν πέριξ. Ἐκπέμπει δ' αὐτήν, ὡς εἰρήκειμεν, ὁ τῆς Ἰσπανίας ῥῆξ οὐ κατὰ τὸ πάλαι παρὰ Λατίνοις κρατήσαν ἔθος, τοῦ πάππα προιρέφαντος πρότερον. Ἔθος γὰρ τοῖς τῶν Λατίνων ἐντιμοτέροις μὴ κηδεύειν Ῥωμαίους, πρὶν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφέναι παρὰ τοῦ πάππα. Ἄλλ' ἐπειδήπερ διὰ τινὰ σκανδάλου πρόφασιν ἀφορισμοῦ καθυποβεβλημένος ἐπιτιμίῳ παρὰ τοῦ πάππα ἐτύγχανε, σκῆψιν τὸ σκάνδαλον ποιησάμενος λάθρα ταύτην ἐξέπεμψε, βασιλίδα Ῥωμαίων ἐσομένην. Ἦν δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς τηνικαῦτα τῆς ἡλικίας τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀμείβων· ἐνδέκατον δ' ἢ νέα σύζυγος ἢ Εἰρήνη, ἣ δὴ καὶ κάλλος καὶ ἁρμονία τῷ ἦθει καὶ τῷ σώματι ἐνέπρεπεν οὐ μικρά².

Τοιαῦτα τὰ προσωρινὰ μὲν, ἀλλ' ἄξια λόγου διδάγματα ἄτινα ἠδυνήθημεν νὰ πορισθῶμεν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἰσπανικοῖς ἀρχείοις ἐγγράφων.

¹ Παχυμέρους ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 87, 16 κ. ἑ. Πρβλ. *Ducange Familiae Byzantinae* ἐκδ. Παρισίων σ. 235.

² Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 167, 22 κ. ἑ. Ἴδτε καὶ τὸ χρυσόουλλον Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, δι' οὗ παρεχώρει τῇ νιαρᾷ συζύγῳ διάφορα κτήματα (*Zachariā von Lingenthal Novellae Constitutiones* σ. 644 κ. ἑ.).